

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำเป็ดยวนโดยใช้ผักตบชวา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรียงลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533)
2. หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
3. ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร
4. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
5. การประเมินหลักสูตร
6. ข้อมูลสภาพทั่วไปของอำเภอบางน้ำเปรี้ยว
7. ความรู้เรื่องการทำเป็ดยวนโดยใช้ผักตบชวา
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นหลักสูตรที่ปรับปรุงมาจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เพื่อให้ทันกับเปลี่ยนแปลงของสังคม เนื่องจากหลักสูตรฉบับเดิมถูกใช้มาเป็นเวลานาน โดยเริ่มประกาศใช้อย่างเป็นทางการกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อปีการศึกษา 2534 และขยายการใช้หลักสูตรปีการศึกษาละ 1 ชั้น รายละเอียดของหลักสูตรมีดังนี้

หลักการ หลักสูตรประถมศึกษา มีหลักการสำคัญต่อไปนี้

1. เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติโดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันแต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

จุดหมาย การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน ในฐานะพลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจทำงานเป็นและครองชีวิตอย่างสงบสุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้
 2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ชุมชาติสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม
 3. สามารถปฏิบัติในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองครบถ้วน
 4. สามารถวิเคราะห์สาเหตุ และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
 5. มีความภูมิใจความเป็นคนไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
 6. มีนิสัยรักการอ่าน และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
 7. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
 8. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้าน
- โครงสร้าง มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้
- กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทยและคณิตศาสตร์
- กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อดำรงอยู่และการดำเนินชีวิต
- กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี
- กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ
- กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจ
- สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โรงเรียนอาจเลือกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 หรือเลือกจัดกิจกรรม อื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเลือกจัดหลาย ๆ กิจกรรมก็ได้

เวลาเรียน ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่แต่ละปีการศึกษาควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมงหรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดให้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้รวมแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง และสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ให้เพิ่มเวลาในการจัดการกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง

อัตราเวลาเรียนของมวลประสบการณ์ทั้ง 5 กลุ่ม ในแต่ละระดับชั้นกำหนดโดยประมาณดังนี้

ตารางที่ 1 อัตราเวลาเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

มวลประสบการณ์	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ					
	ป. 1-2		ป. 3-4		ป. 5-6	
	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี
1. กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้	50	1,500	35	1,050	25	750
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	15	450	20	600	25	750
3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย	25	750	25	750	20	600
4. กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ	10	300	20	600	30	900
รวม	100	3,000	100	3,000	100	3,000
5. กลุ่มประสบการณ์พิเศษ	-	-	-	-	-	600

หมายเหตุ เวลาเรียนคาบละ 20 นาที คิดเป็นชั่วโมงละ 3 คาบ

แนวดำเนินการ เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้นจึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอน ให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม
2. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในทางการพัฒนา
3. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง หรือบูรณาการทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด

4. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม

5. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ

6. จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

7. ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

8. ในการเสริมค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

การวัดผล การประเมินผล และการติดตามผล การวัดผลและการประเมินผล ตลอดจนการติดตามผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนหรือเลื่อนขั้นระหว่างปีหรือปลายปี ตามความสามารถของผู้เรียนให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอนทดสอบเป็นระยะและหรือทดสอบเมื่อจบแต่ละบทเรียน ตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน

อนึ่ง สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ จะไม่นำมาเป็นเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนแต่เป็นการวัดผลและประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าจากการทำกิจกรรม (กรมวิชาการ, 2534, หน้า 1-4)

จุดเน้นของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะ ตามความคาดหวังของหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงจุดเน้นต่อไปนี้

1. **จัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ** จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่าง ๆ เพื่อที่จะนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจะต้องสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญที่ได้ปฏิบัติ กระบวนการต่าง ๆ ที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้น เช่น กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการจัดการ และกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ดังกล่าว ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนมาเป็นการสอน การสอนฝึก

ให้ผู้เรียนมีนิสัยในการใช้ทักษะกระบวนการ ในการแสดงออกทุก ๆ ด้าน กระบวนการดังกล่าวมี 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์
3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ประเมินและเลือกทางเลือก
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
7. ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

ในการจัดการเรียนการสอนอาจจัดให้ครบทั้ง 9 ขั้นตอน หรือปรับให้เหมาะสมตามลักษณะของจุดประสงค์ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ได้

2. การส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงความหลากหลายของท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกัน ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นหลักสูตรฉบับนี้จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัดทำรายละเอียด ในส่วนที่เป็นของท้องถิ่นได้ ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตนและเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองด้วย

3. จัดการเรียนการสอนตามแนวดำเนินการ หลักสูตรฉบับนี้ได้มีการกำหนดแนวดำเนินการเพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางที่จะจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมาย โดยมีจุดเน้น 2 ประการคือ

- 3.1 จัดการเรียนการสอน โดยเน้นการเรียนรู้ ที่มีความหมายต่อผู้เรียนให้มากที่สุด
- 3.2 จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไขและสภาพความต้องการของท้องถิ่น

หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีหลักการในการดำเนินงานดังนี้

จุดประสงค์ กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีนิสัยรักงานเห็นประโยชน์ของการทำงาน ทำงานเป็น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อันจะนำไปสู่การ

ดำรงชีวิตที่ดี พึ่งตนเองได้ และเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน และงานที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ
2. มีทักษะในการใช้มือ เครื่องมือ และทักษะในกระบวนการทำงาน ทำงานอย่างมีแผน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือครอบครัวและผู้อื่นตามควรแก่วัย
3. มีนิสัยที่ดีในการทำงานและรู้จักพึ่งตนเอง
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการปรับปรุงผลงานและกระบวนการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

แนวการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ จัดเนื้อหาเป็น 3 งาน คือ งานบ้าน งานเกษตร และงานเลือก

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 4 ให้เรียนงานบ้านและงานเกษตรเป็นงานบังคับ และเลือกงานประดิษฐ์และงานช่างหรืองานอื่น งานใดงานหนึ่งหรือทั้ง 2 งาน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 ให้เรียนงานบ้านและงานเกษตรเป็นงานบังคับ และเลือกงานที่เตรียมไปสู่อาชีพ เป็นงานบังคับเลือก หรือเลือกทั้งงานที่เตรียมไปสู่อาชีพและงานประดิษฐ์และงานช่างด้วยก็ได้

อัตราเวลาเรียน งานบังคับและงานเลือกในแต่ละระดับชั้น กำหนดไว้ประมาณ 2 : 1 ของเวลาเรียนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพตลอดปีการศึกษา การแบ่งเวลาเรียนในงานบังคับและงานเลือก ถือหลักทุกวิชาหรือแขนงงานมีความสำคัญเท่ากัน (กรมวิชาการ, 2534, หน้า 99-100)

งานเลือก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ประกอบด้วยงาน 2 ประเภท คือ

1. งานประดิษฐ์และงานช่าง จัดเนื้อหาหลักสูตรในลักษณะต่อเนื่องตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ให้เรียน 1 เรื่อง คือ งานประดิษฐ์วัสดุและเศษวัสดุเป็นของเล่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ให้เรียน 3 เรื่อง คืองานประดิษฐ์วัสดุและเศษวัสดุเป็นของเล่น ของใช้ และของประดับตกแต่ง

2. งานอื่น มีขอบเขตเนื้อหา แบ่งตามลักษณะงานดังนี้

- 2.1 งานที่ผู้ปกครองหรือท้องถิ่นทำอยู่
- 2.2 งานที่นำไปสู่การมีรายได้ตอบแทน
- 2.3 งานที่สนใจและส่งเสริมเป็นการเฉพาะ

การเลือกสอนงานอื่น จะเลือกงานลักษณะเดียว หรือหลายลักษณะก็ได้ สำหรับ รายละเอียดของงานอื่นให้ท้องถิ่นกำหนดและจัดทำเอง โดยใช้คำอธิบายงานอื่น ป. 1-2 และงานอื่น ป. 3-4 เป็นแนวทาง

ชั้นประถมปีที่ 5 – 6 ประกอบด้วยงาน 2 ประเภท คือ

1. งานประดิษฐ์และงานช่าง จัดเนื้อหาให้เรียน 3 เรื่อง เช่นเดียวกับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4

2. งานที่เตรียมไปสู่อาชีพ แบ่งเป็น 5 แขนงงานคือ

2.1 งานบ้าน

2.2 งานเกษตร

2.3 งานช่างประดิษฐ์

2.4 งานช่าง

2.5 งานอาชีพอื่น

การเลือกงานที่เตรียมไปสู่อาชีพ ให้เลือกโดยคณะกรรมการวิชาการของโรงเรียนโดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน การสนับสนุนของโรงเรียนและผู้ปกครอง ความพร้อมของครู ความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ อาจเลือกงานนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ โดยจัดทำขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

งานที่เตรียมไปสู่อาชีพทั้ง 5 แขนง จัดเนื้อหาไว้ให้เลือกเป็นเรื่อง ๆ จบในตัวเอง กำหนดเวลาสอนไว้เรื่องละประมาณ 50 คาบ

วิธีเลือกเรื่องต่าง ๆ จากหลักสูตรทั้ง 5 แขนงงานให้ครบตามเวลาที่กำหนดควรเลือกรื่องจากหลานแขนงงานเพื่อให้มีพื้นฐานทางด้านอาชีพกว้างขวางและไม่เลือกเรื่องซ้ำในแต่ละชั้นเรียน (กรมวิชาการ, 2534, หน้า 105-106)

จากงานที่เตรียมไปสู่อาชีพ แขนงงานช่างประดิษฐ์ ได้แบ่งงานออกเป็น 4 งานดังนี้

1. งานประดิษฐ์ของชำร่วย
2. งานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น
3. งานประดิษฐ์ไม้ไผ่
4. งานประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง

คำอธิบาย สังเกตและรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการเตรียมประกอบอาชีพช่างประดิษฐ์ตาม ที่เลือกเรียนในเรื่องเครื่องใช้ วิธีประดิษฐ์ และการจัดจำหน่าย แล้วนำผลมาอภิปราย สรุปและ รายงานผล

ศึกษาการเลือกวัสดุ การออกแบบ สร้างแบบ การเตรียม การใช้และการเก็บรักษา
เครื่องมือเครื่องใช้ วิธีประดิษฐ์และการจัดจำหน่ายแล้วนำผลมาอภิปราย สรุปและรายงานผล

ฝึกวางแผนดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนด แล้วนำผลมาอภิปรายสรุป

ฝึกประดิษฐ์ตามที่เลือกเรียน โดยเน้นขั้นตอน กระบวนการ และนิสัยในการทำงาน
สังเกตการปฏิบัติงานและผลงาน แล้วนำมาอภิปรายหาข้อบกพร่องและวิธีแก้ไข

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ การดำเนินงานประดิษฐ์เชิงการค้า มีทักษะในการใช้มือ
เครื่องมือ และสามารถประดิษฐ์งานตามขั้นตอน กระบวนการ ปรับปรุงงานอยู่เสมอ เห็นคุณค่า
ของการทำงาน และนิสัยรักงาน

กลุ่มงาน / เรื่อง

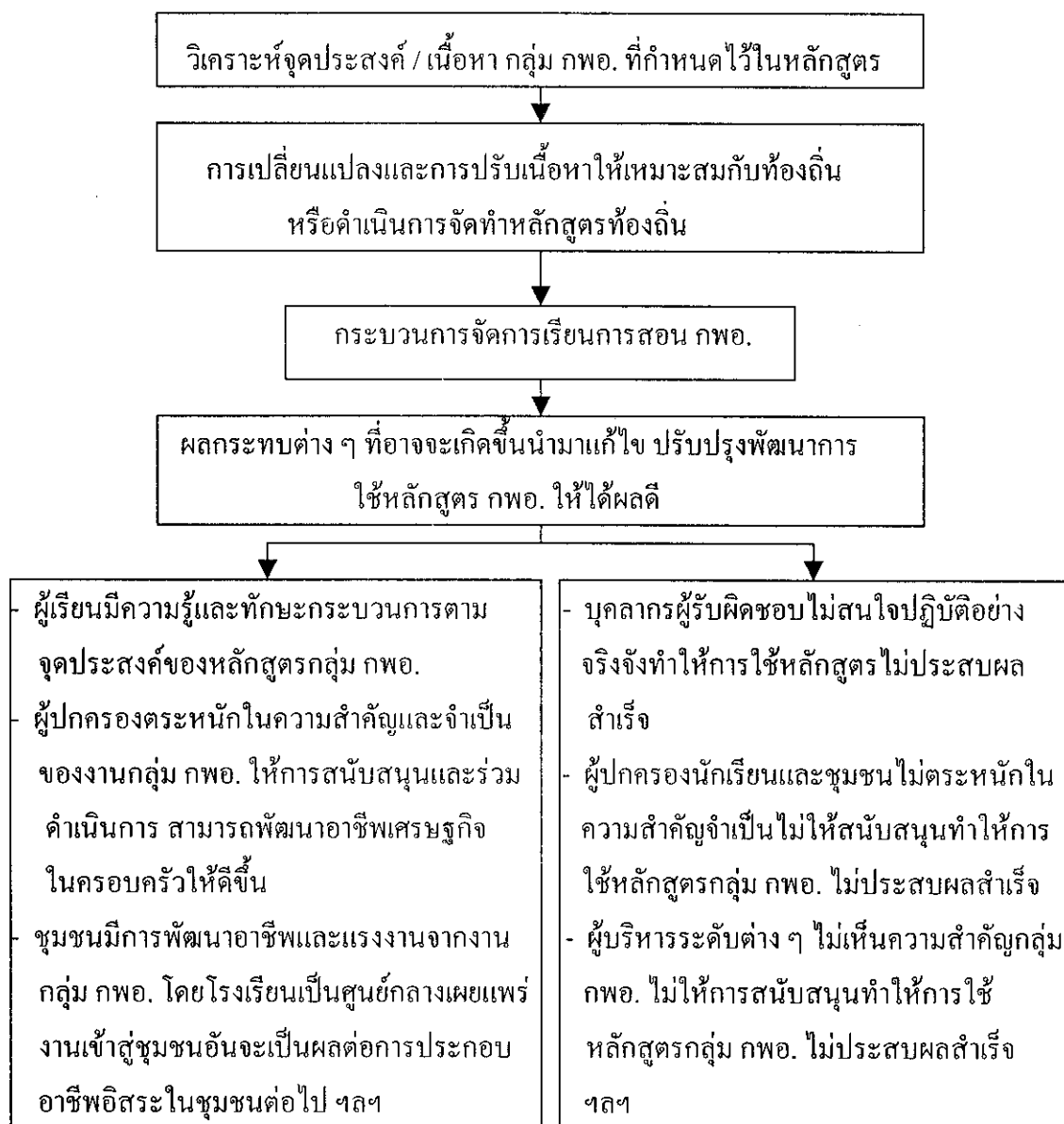
1. งานประดิษฐ์ของชำร่วย
2. งานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น
 - 2.1 การประดิษฐ์ของเล่น
 - 2.2 การประดิษฐ์ของใช้
 - 2.3 การประดิษฐ์ของประดับตกแต่ง
3. งานประดิษฐ์ไม้ไผ่
 - 3.1 การประดิษฐ์ของเล่น
 - 3.2 การประดิษฐ์ของใช้
 - 3.3 การประดิษฐ์ของประดับตกแต่ง (กรมวิชาการ, 2534, หน้า 124)

โครงสร้างกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เนื้อหาหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐาน
อาชีพ มี 2 ส่วน คือ งานบังคับหรืองานที่เรียนต่อเนื่องและงานเลือกตามความถนัด ความสนใจ
หรือความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.
2533) ได้กำหนดเนื้อหาโครงสร้างภายในดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงโครงสร้างกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

ชั้น	งานบังคับ		งานเลือก	
ป. 1-2	งานบ้าน	งานเกษตร	งานประดิษฐ์และ งานช่าง	งานอื่น
ป. 3-4	งานบ้าน	งานเกษตร	งานประดิษฐ์และ งานช่าง	งานอื่น
ป. 5-6	งานบ้าน	งานเกษตร	งานที่เตรียมไปสู่อาชีพ	งานช่างประดิษฐ์

กระบวนการนำหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพไปใช้ จะต้องพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการนำหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพไปใช้ (นิคม ชมภูหลง, 2540, หน้า 12)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ กิจกรรมการเรียนการสอนงานแขนงต่าง ๆ จะบังเกิดประโยชน์สูงสุด น่าจะเป็นกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนด้วย ซึ่งในปัจจุบันจะนิยมกล่าวกันว่า “การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพครบวงจร” ครูผู้สอนและผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดความสนใจในเรื่องธุรกิจบ้าง เพื่อจะได้มีความรอบรู้ในเรื่องความต้องการของชุมชนรอบ ๆ โรงเรียนอันจะเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพครบวงจรของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ
2. วางแผนการดำเนินการ
3. การปฏิบัติการเรียนการสอน
4. การจัดการผลผลิต (มีกิน มีใช้ มีเก็บ)
5. การวัดผลและประเมินผล
6. การปรับปรุงพัฒนา

กระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ
 - 1.1 สำรวจความต้องการของตลาดและชุมชนโดยใช้แบบสำรวจ สัมภาษณ์ ฯลฯ
 - 1.2 สำรวจแหล่งวิทยากรในชุมชน วิทยากรที่มีความรู้เฉพาะสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ฯลฯ
 - 1.3 สำรวจแหล่งวิทยากรในชุมชน วิทยากรที่มีความรู้เฉพาะ สถานประกอบการ
 - 1.4 สำรวจความรู้และทักษะพื้นฐานของผู้เรียนเกี่ยวกับงาน กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนแขนงวิชา ตามที่ต้องการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการสอน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป
2. วางแผนการดำเนินการ
 - 2.1 มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง และวิทยากร ผู้มีความรู้เฉพาะด้านต่าง ๆ ให้ได้ข้อคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับ
 - 2.1.1 สอน กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ งานใด แขนงใด
 - 2.1.2 ดำเนินการสอนอย่างไร
 - 2.1.3 การสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น ทุน วัสดุ อุปกรณ์ สถานประกอบการ ฯลฯ
 - 2.2 ความมีมาตรฐานในคุณภาพและความเพียงพอในด้านปริมาณของผลผลิต

2.3 การหาแหล่งจำหน่ายผลผลิตทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น สหกรณ์ โรงเรียน สหกรณ์หมู่บ้าน ร้านสวัสดิการ ร้านค้าของโรงเรียน เช่น สหกรณ์ โรงเรียน สหกรณ์หมู่บ้าน ร้านสวัสดิการ ร้านค้าของโรงเรียน/กลุ่มโรงเรียน/สปอ.ก/สปจ. ฯลฯ

3. การปฏิบัติการเรียนการสอน

3.1 เขียนโครงการปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนงานของกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ

3.2 เตรียมการสอน สื่อ และการวัดผลประเมินผล

3.3 ครูและนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอนที่ได้เตรียมไว้แล้ว

3.4 บุคลากรผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียนให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ ตามความจำเป็น

3.5 ได้ผลผลิต

3.6 เมื่อได้ผลผลิตแล้ว ครูและนักเรียนร่วมกันวางแผนในการจัดการกับผลผลิตเกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไป

3.6.1 ทุน (แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ)

3.6.2 การกำหนดราคาขาย (กำหนดราคาขายโดยคิดราคาต้นทุนรวมกับกำไรที่ต้องการ กำหนดเป็นราคาขาย ทั้งขายปลีกและขายส่ง)

4. การจัดการผลผลิต (มีกิน มีใช้ มีเก็บ)

4.1 การประชาสัมพันธ์

4.1.1 จัดเผยแพร่ผลงานโดยวิธีการต่าง ๆ

4.1.2 เอกสาร แผ่นปลิว

4.1.3 บทความ ทางวิทยุ และหนังสือพิมพ์

4.1.4 เผยภาพผลงานทางโทรทัศน์

4.1.5 แจกของตัวอย่าง

4.1.6 จัดนิทรรศการผลผลิตจากกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ

4.2 ตลาด

4.2.1 การบรรจุภาชนะ หีบห่อ และการขนส่ง

4.2.2 การจำหน่ายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

4.2.3 การจำหน่ายในตลาดที่อยู่ระยะทางต่างกัน

4.2.4 การจำหน่ายให้ลูกค้าประจำและลูกค้าชั่วคราว (ควรกำหนดราคา ขายให้ต่างกัน)

5. การวัดผลและประเมินผล

5.1 วัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลผลิต (คุณภาพและปริมาณ) ว่าสามารถสนองความต้องการของตลาดได้มากน้อยเพียงใด

5.2 มีการประเมินผลการเรียนการสอนในด้านต่อไปนี้ด้วย

5.3 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

5.3.1 สื่อการเรียนการสอน

5.3.2 วิธีการผลิต

5.3.3 บันทึกการประเมินขั้นตอนการสอนต่างรวมทั้งปัญหาอุปสรรค

ข้อดี ข้อเสีย ในการปฏิบัติกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน

6. การปรับปรุงพัฒนา

6.1 นำผลการประเมินที่บันทึกไว้ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาผลิตในด้านต่อไปนี้

6.1.1 คุณภาพ

6.1.2 ปริมาณ

6.1.3 การบรรจุหีบห่อ

6.1.4 ความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นสภาพเศรษฐกิจ

6.2 ถ้าพิจารณาเห็นว่าขั้นตอนการเรียนการสอนที่ไม่เหมาะสม ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาควบคู่กันไป

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรนั้นต้องฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำงานอย่างมีกระบวนการ มีนิสัยรักการทำงาน มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อันจะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่ดี เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในอนาคต การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป้าหมายนั้น เรื่องการเตรียมความพร้อมต่าง ๆ มีความสำคัญเป็นอย่างมากจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงให้มากที่สุด ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้สอดคล้องกับความสนใจ วัย และสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน เน้นฝึกทักษะกระบวนการ 9 ขั้นตอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบทเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของงานต่าง ๆ จะบังเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนน่าจะเป็นกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีรายได้ระหว่างด้วย (เน้นประถมศึกษาปีที่ 3-6) เพื่อเป็นแรง

จงใจ โดยจัด “กิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพครบวงจร” ซึ่งวงจรประกอบด้วย การศึกษาผลผลิต (มีกิน มีใช้ มีเก็บ) การวัดและประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนา อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากไร้ขาดแคลน ปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวในอนาคต

ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร หลักสูตรเป็นมาตรฐานในการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมีจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนอย่างไร นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

หลักสูตรตามทัศนะของนักการศึกษาชาวต่างประเทศ ชาลส์ (Charles) อธิการบดีมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้ให้ข้อคิดในคำปราศรัยของเข่าว่า “หลักสูตรหมายถึงขอบข่ายในการหาคำตอบ ต่อข้อสงสัยที่เกี่ยวกับความคิดรวบยอด การวางรูปแบบการศึกษา การนำประโยชน์จากการศึกษาไปใช้ และการประเมินผลโครงการเกี่ยวกับการศึกษาต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมและปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมก็มีส่วนทำให้การพัฒนาหลักสูตรต้องผนวกเรื่องราวของสังคมลงไปหลักสูตร”

ในปี ค.ศ. 1935 คาสเวล และแคมเบล (Caswell & Cambell, 1935, p. 66) ได้ให้คำจำกัดความว่า “หลักสูตรเป็นสิ่งที่ประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของเด็กภายใต้คำแนะนำของครู”

ไทเลอร์ (Tyler, 1950, pp. 48-49) กล่าวว่า “หลักสูตรเป็นสิ่งที่เด็กจะต้องเรียนรู้ทั้งหมด โดยมีโรงเรียนเป็นผู้วางแผนและกำกับ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา”

ทาบา (Taba, 1962, p. 11) ให้คำสรุปอย่างสั้น ๆ ว่า “หลักสูตร เป็นแผนการเกี่ยวกับการเรียนรู้”

ถ้าพิจารณาจากคำรากศัพท์ทางด้านหลักสูตรที่มีผู้นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น คำรากของ แซส (Zais, 1976, p. 3) กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมายกว้างๆ อยู่ 2 ประการ คือ

1. หลักสูตรคือเครื่องมือชี้ทางให้เห็นถึงแผนการศึกษาของผู้เรียน ตามความหมายในประเด็นนี้ หลักสูตรก็เหมือนแผนที่ที่มีเส้นเขียนบ่งไว้ว่า จะเดินทางให้ถึงที่หมายได้อย่างไร เปรียบได้กับข้อกำหนดของหลักสูตรที่กำหนดไว้ว่า จะให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร มีคุณลักษณะอย่างไร
2. เครื่องมือชี้ขอบข่ายของการศึกษา หมายความว่า หลักสูตรคือกรอบที่กำหนดกฎเกณฑ์บางอย่างไว้ ให้อยู่ในขอบข่ายที่จำกัด เพื่อความเหมาะสมในการดำเนินการสอนเฉพาะเรื่อง เฉพาะทาง

กู๊ด (Good, 1973) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง

1. เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตร ในหมวดวิชาสำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย
2. แผนโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อทางอาชีพต่อไป
3. กลุ่มวิชาและประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของผู้เรียน หลังจากนั้นก็กำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์เป็นขั้นตอนต่อไป

โบแฮมป์ (Beauchamp, 1981 อ้างถึงใน สมจิต จันทรฉาย, 2532, หน้า 37) ได้กล่าวถึงขอบเขตความหมายของหลักสูตรว่า อยู่ภายใน 3 สถานะ คือ

1. หลักสูตรในบางเอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยความหมายดังกล่าวหลักสูตรมักจะเป็นแผนงานเพื่อบรรลุถึงผลผลิตบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการ แผนงานนี้ประกอบด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนซึ่งรวมถึงจุดมุ่งหมาย กิจกรรมสื่อการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล รวมทั้งกำหนดเวลา หลักสูตรในลักษณะนี้มีหลายระดับ เช่น หลักสูตรในระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นต้น
2. หลักสูตรในฐานะระบบหลักสูตร ซึ่งเป็นขอบเขตการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ประกอบด้วย การจัดการด้านบุคลากร การพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตรการประเมินหลักสูตร ผลผลิตของระบบหลักสูตรก็คือตัวหลักสูตร
3. หลักสูตรในฐานะศาสตร์แขนงหนึ่งทางการศึกษา เป็นความหมายที่ใช้ในสถาบันการศึกษาระดับสูง ในความหมายของศาสตร์ทางด้านหลักสูตร

การจัดการศึกษาจึง มีความสำคัญมากที่จะต้องจัดเป็นระบบ ประเทศใดก็ตามจะประสบผลสำเร็จในด้านการจัดการศึกษาได้ยากหากไม่มีหลักสูตรเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาในประเทศนั้น ๆ เกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร สจัด อุทรานันท์ (2530, หน้า 70-75) ได้จัดแบ่งประเภทคำนิยามของหลักสูตรตามจุดเน้นที่แตกต่างกัน 8 ประเภท คือ

1. หลักสูตร หมายถึง กระบวนวิชาหรือรายการเนื้อหาวิชาที่จัดสอนในโรงเรียน
2. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กนักเรียน
3. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการสอน
4. หลักสูตร หมายถึง สื่อที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ
5. หลักสูตร หมายถึง สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง

6. หลักสูตร หมายถึง ข้อผูกพันระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอนและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

7. หลักสูตร หมายถึง กระบวนการปะทะสังสรรค์ระหว่างนักเรียนกับครูและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

8. หลักสูตร หมายถึง แผนงานที่ได้วางไว้ล่วงหน้า

ธารง บัวศรี (2532, หน้า 6) กล่าวว่า หลักสูตรคือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ซึ่งคล้ายกับ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ (2532, หน้า 3) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่นักเรียนแต่ละคนพึงมีในโปรแกรมการจัดการศึกษา เพื่อบรรลุจุดหมายทั่วไป และจุดหมายเฉพาะ ที่ได้เป็นการวางแผนเอาไว้ในกรอบของทฤษฎี และผลการวิจัยการศึกษา หรือการปฏิบัติงานที่ผ่านมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน

สำหรับหลักสูตรในระดับประถมศึกษา แรมสมร อยู่สถาพร (2538, หน้า 3) ได้แสดงทัศนะว่า คำว่าหลักสูตรจะหมายถึง โครงการการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนประถมศึกษาโดยมุ่งเน้นนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และให้มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ตามสภาพของสังคมนั้นในขณะนั้น ๆ

จากการพิจารณาความหมายของหลักสูตรตามที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายดังกล่าวข้างต้นแล้ว พอจะสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ ความหมายในวงแคบกับความหมายในวงกว้าง ความหมายในวงแคบ หมายถึง วิชาและเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดให้เรียนในแต่ละชั้นจะต้องเรียนอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด ในความหมายกว้างหลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม เจตคติที่ดี อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นหลักสูตรจึงหมายถึง

1. เอกสารหลักสูตร
2. กระบวนการวิธีการสอนของครู
3. กระบวนการเรียนของนักเรียน
4. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนที่จัดให้นักเรียนกับเด็ก
5. การประเมินผล

องค์ประกอบของหลักสูตร มีผู้ให้แนวคิดในเรื่ององค์ประกอบของหลักสูตรไว้หลายลักษณะแตกต่างกันออกไป โดยมีนิยามของหลักสูตรที่จะชี้ให้เห็นว่ามีสาระสำคัญและมีความหมายอย่างไร นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญที่มีอยู่ในตัวหลักสูตรนั้นด้วย

สังค อุทรานันท์ (2532, หน้า 235-241) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า ประกอบด้วย 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. องค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 จุดมุ่งหมาย ซึ่งแยกออกเป็น
 - 1.1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป
 - 1.1.2 จุดหมายเฉพาะ
 - 1.2 เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งแยกออกเป็น
 - 1.2.1 ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา
 - 1.2.2 ความคิดรวบยอดและหลักการ
 - 1.2.3 การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์
 - 1.2.4 ทักษะทางกาย
 - 1.2.5 เจตคติและค่านิยม
2. องค์ประกอบอื่นที่น่าบรรจุไว้ในหลักสูตร ได้แก่
 - 2.1 เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
 - 2.2 การเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน
 - 2.3 การเสนอแนะการใช้สื่อการเรียนการสอน
 - 2.4 การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

ธีราร บัวศรี (2532, หน้า 8) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้ อย่างน้อย 6 อย่าง คือ

1. จุดหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. ยุทธศาสตร์การสอนการเรียน
5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

ทาบา (Taba, 1962, pp. 424-425) กล่าวต่อไปว่า หลักสูตรไม่ว่าจะออกแบบมาอย่างไรก็ตาม ควรมีองค์ประกอบ 4 ประการด้วยกัน คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา

3. ขบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญมีอยู่อย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. จุดหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
3. การจัดขบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

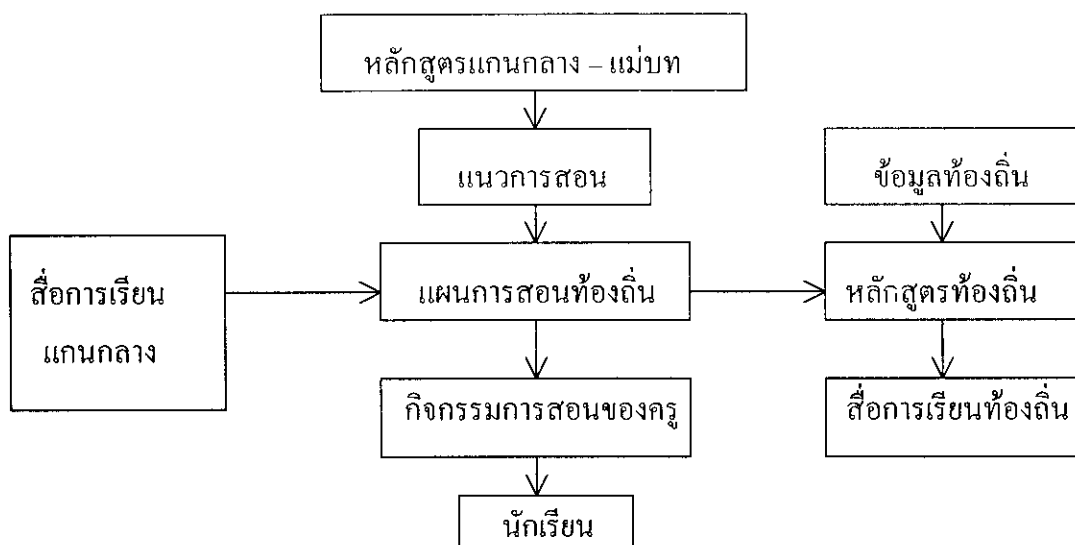
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการดำเนินงานที่ต้องการให้ผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและความต้องการของท้องถิ่นในอนาคต จากทัศนะของนักการศึกษา กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นกระบวนการในการนำหลักสูตรระดับชาติมาพิจารณา องค์ประกอบต่างๆเสียใหม่ โดยการปรับขยาย เพิ่มเติม หรือตัดทอน ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของท้องถิ่น สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (ครุรักษ์ ภิรมย์รักษ์, 2538)

หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท หมายถึง ประสบการณ์ที่หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนกลางจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ทุกคนในประเทศได้เรียนรู้ ในสิ่งที่เหมือนกัน ระดับเดียวกัน และเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของชาติไว้ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือประสบการณ์ ที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคมได้ดียิ่งขึ้น หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทดังภาพที่ 2 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534, หน้า 7)

160 480

๐
๑๖
๐๑๔๔๐
๐

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรท้องถิ่น

ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น จึงมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากหลักสูตรแม่บทที่ใช้ทั่วประเทศ ดังนี้ คือ (พนอม แก้วกำเนิด, 2533, หน้า 34)

1. เป็นหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ของแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะ
2. มีเนื้อหาสาระสอดคล้องและเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ของแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะ
3. มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ แผน และแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น
4. มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น
5. มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและงานอาชีพ
6. มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนรู้สภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง รักท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียนจัดทำและพัฒนาขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตสภาพท้องถิ่น สภาพตามที่ปรากฏว่าเป็นจริงในท้องถิ่น ควรมีเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์จำเป็น 5 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534, หน้า 69)

1. เป็นสภาพชีวิต สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมจริงของท้องถิ่น
2. เป็นสภาพปัญหา ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในท้องถิ่น
3. ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญเพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นให้ดีขึ้น
4. ช่วยนักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น มีความรักถิ่นและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นให้มีสภาพดีขึ้น
5. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการแก่นักเรียนเฉพาะกลุ่มที่มีความต้องการได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพสูงสุด

อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากหลักสูตรแม่บทระดับชาติ มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และสภาพชีวิตจริง โดยส่งเสริมสนับสนุนให้นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ปูทางให้รักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะกลุ่มตามศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล

วิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พัฒนา ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า development ซึ่งมีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกหมายถึงการทำให้ดีขึ้น หรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่ง หมายถึง ทำให้เกิดมีขึ้น โดยเหตุนี้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร จึงอาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ความหมายแรกหมายถึงการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น และอีกความหมายหนึ่งก็คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย (สัจด์ อุทรานันท์, 2532, หน้า 30) ส่วนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร (integrated curriculum development) หมายถึง ระบบการร่างหลักสูตรระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2533, หน้า 1)

การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น สามารถแยกเป็น 2 ส่วน คือ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการปรับและเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนพัฒนาวิธีการสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติมและจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาต

วิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สามารถทำได้ 3 รูปแบบ คือ การปรับหลักสูตรระดับชาติให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น โดยท้องถิ่นทำการปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรย่อยในท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง (สัจด์ อุทรานันท์, 2532, หน้า 312) เท่าที่ปฏิบัติอยู่มีรูปแบบดังนี้ คือ

1. แบบที่มีเสรีภาพในกรอบนโยบายส่วนกลาง คือ ท้องถิ่นมีเสรีภาพในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับโรงเรียนในท้องถิ่นของตน ทั้งนี้โดยอาศัยนโยบายที่ส่วนกลางเป็นผู้กำหนดให้ ระหว่างการดำเนินการส่วนกลางจะควบคุมดูแลช่วยเหลือ เพื่อให้หลักสูตรสนองนโยบายส่วนกลาง ขณะเดียวกันก็สนองความต้องการของท้องถิ่นด้วย

2. แบบที่ท้องถิ่นมีเสรีภาพในส่วนที่ส่วนกลางเหลือไว้ให้ คือ ส่วนกลางจัดทำหลักสูตรแม่บทขึ้น และเฝ้าระวังให้มีวิชาเลือกเสรีซึ่งท้องถิ่นมีเสรีภาพในการกำหนดเนื้อหาวิชาที่สอนได้เอง

3. แบบที่ให้เสรีภาพของขอบเขตและในวงกว้าง คือ ให้มีส่วนกลางและท้องถิ่นต่างก็กำหนดเกณฑ์อย่างต่ำของสิ่งที่เด็กทั้งประเทศจะต้องรู้ และที่เด็กในท้องถิ่นจะต้องเรียนรู้ตามลำดับ (minimum essentials) รวมกันเข้าเป็นหลักสูตรแกน ซึ่งถือว่าเป็นวิชาบังคับที่ทุกคนต้องเรียนส่วนที่เหลือเป็นวิชาเลือก หรือวิชาบังคับเลือก ซึ่งในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดหรือเสนอแนะโดยส่วนกลางก็ได้

สรุปได้ว่าท้องถิ่นจะดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรได้ดังนี้

1. เลือกใช้หลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศ ถ้าเห็นว่าเหมาะสม
2. ปรับ-เพิ่มเติม รายละเอียดเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับท้องถิ่น
3. เขียนหลักสูตรขึ้นใหม่

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การปรับหลักสูตรให้เข้ากับสภาพสังคมของท้องถิ่น อาจจะดำเนินงานในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอหรือระดับโรงเรียนก็ได้ สำหรับกระบวนการดำเนินงาน ไม่ว่าจะดำเนินงานในระดับใด หากจะให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนควรดำเนินงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ (สัจ จูทรานันท์, 2532, หน้า 314-316)

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน ควรเลือกบุคคลที่มีความสามารถ และมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพหรือข้อมูลพื้นฐาน โดยการวิจัย สัมภาษณ์ ประชุมและสัมมนาหรือวิธีการอื่น ๆ

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นว่าจะทำการพัฒนาโดยการปรับหลักสูตรหรือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมา

ขั้นที่ 4 พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพท้องถิ่น

ขั้นที่ 5 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง และ/หรือจัดสร้างกระบวนการขึ้นใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ในกรณีสร้างเพิ่มเติมควรระบุ

จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระ กระบวนการจัดการเรียนการสอนและมาตรการในการวัดและประเมินผลให้ชัดเจน

ขั้นที่ 6 ดำเนินการใช้หลักสูตร ในขั้นนี้การนิเทศและติดตามมีความสำคัญมาก

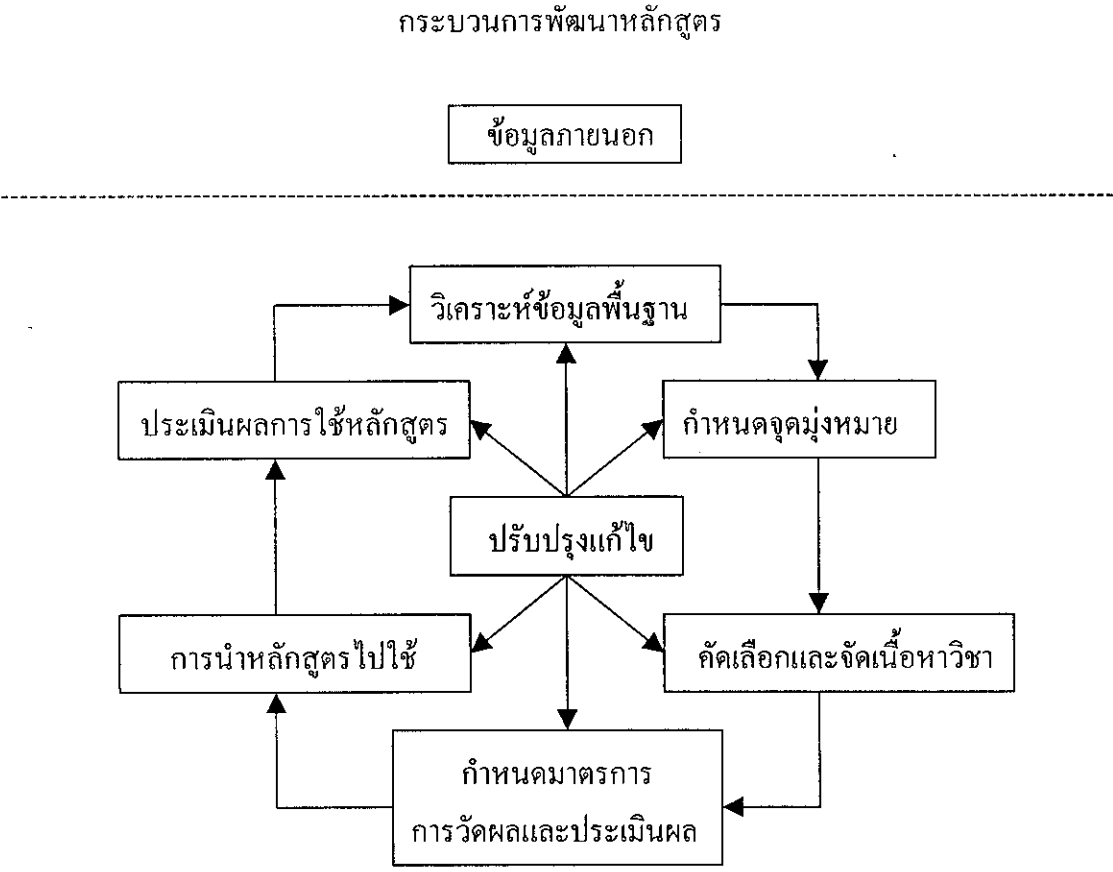
ขั้นที่ 7 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นขั้นที่มีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ทราบว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่

ขั้นที่ 8 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีความเหมาะสมต่อไป

ในทำนองเดียวกัน จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ (2532, หน้า 99-100) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้น คือ

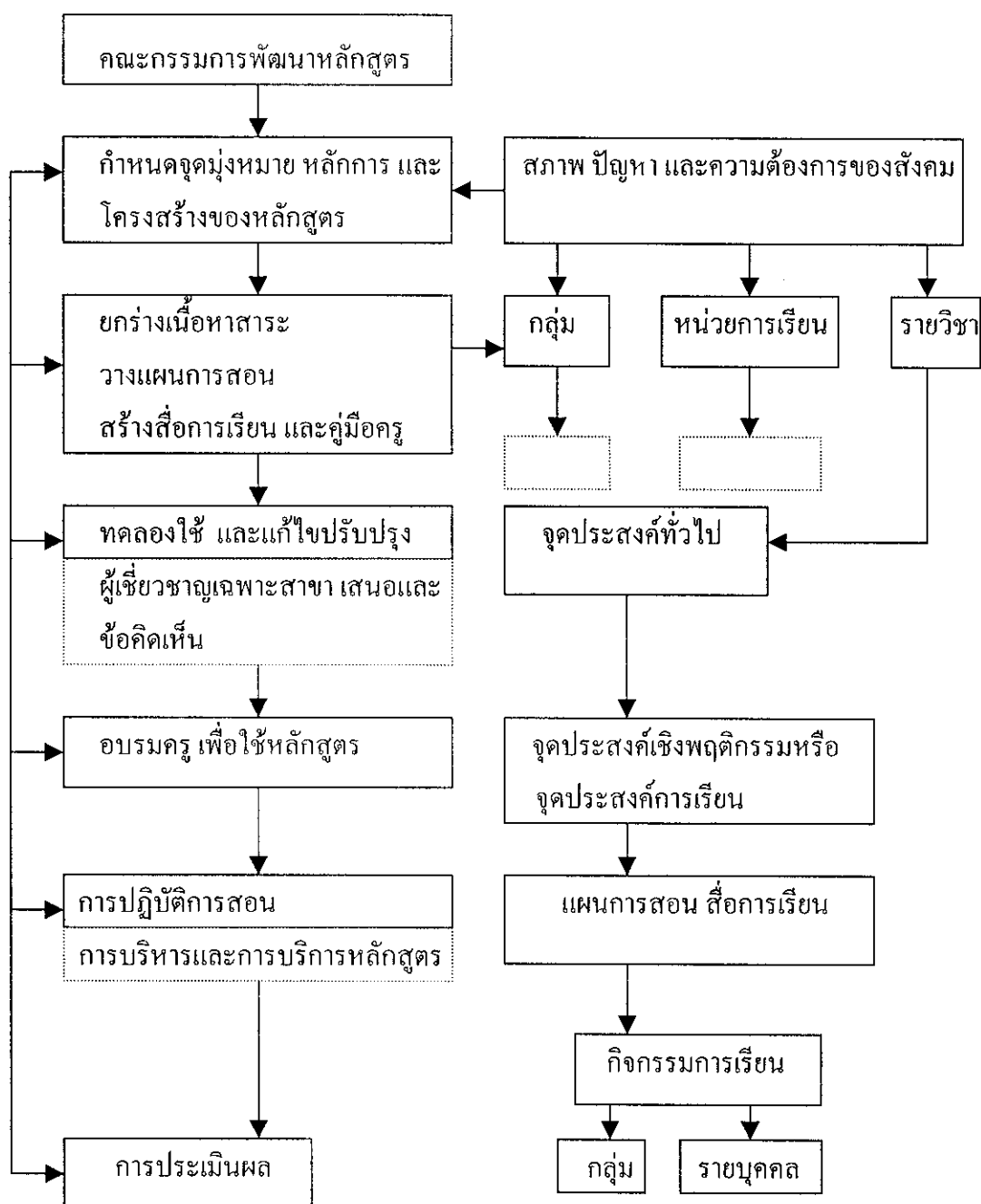
1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คือ สำรวจสภาพ ปัญหา ความต้องการและความจำเป็นของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายตามข้อ 1
3. คัดเลือกและจัดเนื้อหา เพื่อให้ตรงกับจุดหมายที่ต้องการ คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสม จัดระเบียบ จัดลำดับขั้นตอนเนื้อหา และกิจกรรม
4. กำหนดมาตรการการวัดและประเมินผล เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนรู้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด
5. การนำหลักสูตรไปใช้ นำไปปฏิบัติจริง
6. ประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. ทำการปรับปรุงและพัฒนาตลอดเวลา เพื่อให้หลักสูตรมีประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด

การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวัฏจักรต่อเนื่องกัน ดังแสดงในภาพที่ 3 และ 4 ต่อไปนี้ (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2532, หน้า 100-105)

ภาพที่ 3 แสดงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2532, หน้า 102)

ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร

ภาพที่ 4 แสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร (จิระพันธ์ พูลพัฒน์, 2532, หน้า 105)